

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

Lägesbilderna – ett underlag till nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022-2024

Som ett underlag till arbetet med att ta fram prioriterade insatser i form av fokusområden med tillhörande preciseringar i den nationella strategin för miljöbalkstillsynen har lägesbilder tagits fram. Lägesbilderna är framtagna för de olika tillsynsområdena av de ansvariga centrala myndigheterna i samverkan med länsstyrelser, kommuner och andra relevanta aktörer såsom Jordbruksverket, Energimyndigheten, Socialstyrelsen och Svenska kraftnät.

Det huvudsakliga syftet med lägesbilderna har varit att göra en omvärldsanalys för att visa på hur tillsynen inom de olika tillsynsområdena bedrivs och fungerar. Det kan handla om att lyfta fram till exempel regelverk, miljökvalitetsmål, åtgärdsprogram och nationella uppföljningar av vikt för tillsynsområdet men också de centrala myndigheternas bedömningar och erfarenheter inom respektive tillsynsområde. I lägesbilderna har dessutom de stora utmaningarna sammanfattats, liksom tillsynsområdets förutsättningar, styrkor och svagheter. Framtagandet av lägesbilderna har varit ett steg i processen med att ta fram strategin och att ringa in det mest väsentliga.

Lägesbild naturtillsyn – 7, 8 och 12 kapitlen MB

Naturtillsyn omfattar tillsyn över ingrepp i naturmiljön och att bestämmelser till skydd för biotoper, natur- och kulturresevat, djur- och växtskyddsområde, nationalpark, Natura 2000-område, strandskydd med flera områdesskydd efterlevs. Med bestämmelser avses även villkor i dispenser och tillstånd samt förelägganden om försiktighetsmått vid åtgärder i naturmiljön. Tillsynen omfattar också bland annat efterlevnaden av artskyddsbestämmelser, bestämmelser om bekämpning av invasiva främmande arter (IAS), bestämmelser om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbrukslandskapet samt bestämmelser om vilthägn, med mera.

Globalt är 1 miljon arter på väg att utrotas, delvis p g a. markanvändningen (Naturvårdsverket, 2020a). Rödlistningen av svenska arter och uppföljningen av EU:s art- och habitatdirektiv visar att Sverige inte klarar bevarandet av arter och naturtyper inom stora delar av landskapet och att trenden är övervägande negativ (Eide, m.fl., 2020; Naturvårdsverket, 2020b). I Sverige har endast 40 % av alla djur- och växtarter gynnsam bevarandestatus. De viktigaste negativa påverkansfaktorerna kan kopplas till markanvändningen, främst jordbruk och skogsbruk. Till viss del och inom vissa områden kan tillsynen bidra till att upprätthålla landskapsstrukturer och spridningsvägar (grön infrastruktur) samt bevara arter och livsmiljöer.

Förutom naturreservat och andra avgränsade områdesskydd är tillsynsobjekten spridda över hela landskapet och skyddet avser viss art (fridlysning) eller viss livsmiljö (biotopskydd) eller alla stränder (strandskydd). Tillsyn bedrivs av kommuner, försvarsinspektören för hälsa och miljö, länsstyrelser samt Skogsstyrelsen. I vissa delar kan tillsynen delegeras från länsstyrelse till kommun, men det har inte gjorts i någon större omfattning. Kommunernas tillsyn är i högre grad avgiftsfinansierad medan länsstyrelserna endast kan ta ut avgifter för tillsyn av vissa verksamheter inom artskyddet, samt vissa delar av IAS. Tillsynen är idag till största delen händelsestyrd och beroende av inkomna tips. Tillsynsvägledningen är spridd på flera olika centrala myndigheter efter sektorsansvaret.

Markavvattning

I strategin presenteras markavvattningtillsynen under kapitel 11 vattenverksamheter men har hanterats som en del av naturtillsynen. Tillsyn över markavvattning ligger nära naturtillsynen då den har stor påverkan på terrestra naturvärden och våtmarker. Våtmarkernas multifunktionalitet har de senaste åren uppmärksammats. Stora resurser och krav på att restaurera eller nyanlägga våtmarker har uppstått utifrån behovet av att förbättra vattenkvaliteten nedströms, men också i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, minska klimatpåverkan, och öka den biologiska mångfalden, (se 1 § 7 p i LONA-förordningen (2003:598)). I det arbetet finns flera utmaningar som berör markavvattningsregelverket. Ökande krav på förenklingar av regelverk, tillsyn och vägledning innebär en framtida utmaning för tillsynsmyndigheter och vägledande myndigheter.

Återkommande tillsyn

Platsspecifika verksamheter ingår endast i liten utsträckning i tillsynsområdet och då inom artskyddet. Oftare berörs en verksamhetsutövares enskilda aktiviteter av naturtillsynen. Djurparker ska enligt lagstiftningen tillsynas inför nytt tidsbegränsat tillstånd (vanligen vart femte år), för övriga verksamheter varierar det troligen. Därutöver bedrivs återkommande tillsyn av både kommun och länsstyrelse främst i

naturreservat med stort besöksstryck avseende efterlevnaden av reservatsföreskrifterna.

Projekt, kampanjbaserad tillsyn eller annan initiativstyrd tillsyn

Genom Miljösamverkan Sverige har tillsynsprojekt genomförts inom olika delar av naturtillsynen, nu senast över generella biotopskyddet och över strandskydd (Miljösamverkan Sverige, 2021a). Även inom regional miljösamverkan genomförs tillsynsprojekt. Länsstyrelser har egna tillsynskampanjer eller tillsynsveckor i viss utsträckning.

Handläggning av samråds- eller anmälningsärenden samt uppföljning av meddelade beslut

Reglerna i 7 och 8 kapitlen i miljöbalken är i huvudsak förbud från vilka dispens kan sökas för åtgärder och aktiviteter. Till viss del följs dispensbeslut upp genom till exempel villkor om återrapportering och fotodokumentation, eller uppföljning i fält.

Reglerna i 12 kapitlet är i huvudsak hänsynsregler och krav på anmälan till tillsynsmyndigheten innan jordbruksmark tas ur produktion (12:9) eller innan åtgärder vidtas som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön (12:6). 12:6-samråd är den största ärendemängden inom naturtillsynen för länsstyrelserna, även Skogsstyrelsen hanterar 12:6-samråd inom skogsbruket. Uppföljning av 12:6-samråd genomförs i liten utsträckning.

Klagomålsärenden och tips

Då tillsynen i första hand avser regelöverträdelser och/eller skada på naturmiljön där den klagande inte är part ska det som anmäls för tillsyn av enskilda, grannar eller liknande hanteras som tips. Tipsen är en viktig källa till information om händelser och aktiviteter ute i landskapet. Enligt Miljösamverkan Sverige är den händelsestyrda tillsynen inte lika träffsäker som planerad vad gäller till exempel risk och skada och tar oftare längre tid per ärende (Miljösamverkan Sverige, 2019b).

Många utmaningar vid naturtillsyn

Den som utför tillsyn inom naturtillsynsområdet stöter på många olika typer av utmaningar. Det är inte alltid tydligt vem som har tillsynsansvaret över en viss åtgärd eller aktivitet, till exempel om byggande av en bullervall av schaktmassor är en avfallsfråga (kommun) eller enbart innebär en väsentlig ändring av naturmiljön och därmed ska samrådas enligt 12:6 (länsstyrelsen). Det är inte ovanligt att flera tillsynsmyndigheter har tillsyn av samma åtgärd, till exempel byggande av brygga som både omfattas av strandskydd (vanligen kommun) och reglerna om vattenverksamhet (i huvudsak länsstyrelsen), zoo-handel och djurparker som har tillstånd enligt både djurskyddslagstiftning och artskyddsförordning, eller skogsbruksåtgärder som kan omfatta både 12:6 (Skogsstyrelsen) och fridlysning (länsstyrelsen). Avverkning av skog för andra syften än skogsbruk faller inte inom Skogsstyrelsens sektorsansvar och tillsyn, utan är anmälningspliktigt till kommunen om marken ska göras om till åkermark, men är syftet något annat ska det istället anmälas till länsstyrelsen för 12:6-samråd. Det finns också gränsdragning mot annan lagstiftning, till exempel avseende terrängkörning, vattenskoter eller jakt, som kan vara oklar för tillsynaren.

”Stärkt grön tillsyn”

Miljösamverkan Sverige drev 2017-2019 projektet *Stärkt grön tillsyn*. Inom projektet har bland annat tillsynskampanjer bedrivits och handläggarstöd för tillsynsärenden

tagits fram. Handläggarstödet (Miljösamverkan Sverige, 2021b) och övriga rapporter som tagits fram under projektet och som är tillgängliga på Miljösamverkan Sveriges hemsida är ett bra stöd för tillsynare och tillsynsmyndigheter (Miljösamverkan Sverige, 2021a).

Ett urval av delområden som beskrivs närmare

		PROBLEMMOMRÅDETS ALLVARLIGHET	
		GANSKA HÖG	MYCKET HÖG
TILLSYN SOM VERKTYG	SVAG	Naturresevat Nationalpark Vattenskydd Ekologisk kompensation	Markavvattning Fridlysning Cites mm.
	STARK	Samråd 12:6	IAS Strandskydd Biotopskydd Hänsyn 12:8

Figur 1. Resultat av arbetsgruppens prioriteringar enligt metodstödet.

Det urval av delområden som finns beskrivna har tagits fram av tillsynsstrategins arbetsgrupp för naturtillsyn. Gruppen har bestått av tillsynsmyndigheter (kommun och länsstyrelser) samt handläggare på Naturvårdsverket. Delområdena har arbetats fram på möten och workshops och baseras på tillsynsmyndigheternas erfarenheter och utifrån det för tillsynsstrategin framtagna metodstödet. Angelägen tillsyn kan enligt metodstödet prioriteras utifrån identifierad risk för miljö/hälsa. Formuleringen av framtagna fokusområden utgår från lägesbilden för delområdet med avseende på risk för påverkan på den biologiska mångfalden och om det är tillsyn som är rätt verktyg, se tabell ovan. Tabellen visar i sammanfattning arbetsgruppens kategorisering av några av tillsynsfrågorna ur nationellt perspektiv; om tillsynen kan bidra till att hejda förlust av biologisk mångfald och kan bedrivas effektivt.

7 kap MB: Strandskydd

Beskrivning
Det är enligt 7 kap. 15 § MB förbjudet att vidta åtgärder exempelvis anlägga bryggor och pirar, eller utföra muddringar som kan förändrar livsvillkoren för djur och växter. För dessa åtgärder krävs en dispens. Syftet med strandskyddet är att säkerställa allmänhetens tillgång till strandmiljöer samt bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv på land och i vatten. Strandskydd gäller generellt 100 meter från strandlinjen vid alla sjöar, vattendrag och kuster. Länsstyrelsen har möjlighet att

utvidga strandskyddet upp till 300 meter. Kommunen är huvudsaklig tillsynsmyndighet, länsstyrelsen har tillsynen där de också har dispensprövningen (enligt 7 kap. 18 a § MB). Försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet över militär verksamhet inom strandskyddsområde. Naturvårdsverket har ansvar för tillsynsvägledningen centralt och länsstyrelserna har ansvar för tillsynsvägledning på regional nivå. Översyn av strandskyddslagstiftningen pågår (SOU 2020:78).

Tillsynens förutsättningar

Tillsynen genomförs genom kontroll av strandskyddsbestämmelsernas efterlevnad, givna dispenser och vid behov föreläggande om rättelse. Tillsynen är i huvudsak händelsestyrd efter tips från allmänhet eller myndighetens egna iakttagelser. Det bedrivs regionala kampanjer för att stärka tillsynen och göra den mer likvärdig samt för att öka medvetenheten hos kommuninvånarna. Tillsynens organisatoriska placering inom en kommun kan innebära olika förutsättningar för framförallt den planerade tillsynen (SOU 2015:108). Tillsynen av åtgärder med påverkan på biologisk mångfald i vattnet sammanfaller med tillsynen för vattenverksamhet där oftast länsstyrelsen är tillsynsmyndighet. Uppföljning av strandskyddsstatistik görs årligen men den omfattar givna dispenser och inte tillsynen (Naturvårdsverket, 2021a). Planerad och riskbaserad tillsyn har möjlighet att bidra till bevarande av biologisk mångfald och fungerande grön infrastruktur.

7 kap. MB: Generellt biotopskydd

Beskrivning

Det generella biotopskyddet regleras i 7 kap. 11 § MB samt i 5 § förordningen om områdesskydd (1998:1252) och omfattar sju angivna småbiotoper som av naturen är lätta att känna igen och lätta att avgränsa. Alla biotoper utom alléer är helt knutna till jordbrukslandskapet. Skyddet för de utpekade biotoperna gäller i hela landet oavsett vilket naturvärde biotopen faktiskt har idag. Biotoperna har valts eftersom de utgör viktiga livsmiljöer, tillflyktsområden och spridningskorridorer för växt- och djurarter. Det är livsmiljöer som minskat kraftigt till följd av rationaliserad markanvändning inom jordbruket. Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön utan dispens. Länsstyrelsen och försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet och Naturvårdsverket tillsynsvägledande myndighet.

Tillsynens förutsättningar

Tillsynen kan handla om att kontrollera att biotopskyddsområden inte skadats. Tillsynen omfattar också kontroll av att dispensgivna åtgärder och eventuella kompensationsåtgärder har utförts i enlighet med ställda villkor i ett beslut om dispens (Naturvårdsverket, 2012). Länsstyrelserna prövar en stor mängd biotopskyddsärenden och biotopskyddet utgör en väsentlig del av naturvårdshandläggningen (Miljösamverkan Sverige, 2019a). Biotopskyddstillsynen är ofta händelsestyrd efter tips från allmänhet eller myndighetens egna iakttagelser. Miljösamverkan Sverige har haft en länsstyrelsegemensam tillsynskampanj 2019 (Miljösamverkan Sverige, u. å.). Överträdelser kan få stora konsekvenser för biologisk mångfald, grön infrastruktur och till exempel vilda pollinatörer. Avgörande för många arters långsiktiga överlevnad är att det finns ett mosaikartat landskap där bland annat jordbruksmark erbjuder varierade livsmiljöer och grön infrastruktur (Naturvårdsverket, 2020b). Förutom information om syftet med skyddet och vilken hänsyn som behöver tas är uppföljning av dispensärenden samt tillsyn som är

riskbaserad och planerad viktiga verktyg. Genom tillsynsåtgärder finns bland annat möjlighet att återställa biotoper som tagits bort.

7 kap. MB: Vattenskyddsområde

Beskrivning
<p>Ett vattenskyddsområde är ett formellt områdesskydd som fastställs med stöd av 7 kap 21 och 22 §§ MB. Det finns 1 624 gällande vattenskyddsområden omfattande nästan 900 000 hektar. 220 000 fastigheter ligger helt eller delvis inom ett vattenskyddsområde. Inom vattenskyddsområde gäller särskilda föreskrifter till skydd för råvattnet, alltså det vatten som efter beredning är avsett att används som dricksvatten. Vattenskyddsföreskrifter kan användas för att komplettera och skärpa de regleringar och krav som redan gäller enligt den grundläggande miljölagstiftningen (Havs- och Vattenmyndigheten, 2021a). Kommunen är tillsynsmyndighet när vattenskyddsområdet har beslutats av kommunen och länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över vattenskyddsområden som beslutats av länsstyrelsen, tillsynen kan delegeras. Försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet över militär verksamhet inom vattenskyddsområden. Havs- och Vattenmyndigheten är tillsynsvägledande myndighet.</p>
Tillsynens förutsättningar
<p>Tillsynen avser kontroll av att föreskriften efterlevs samt att förbud och meddelade dispenser och tillstånd följs. Vatten är vårt viktigaste livsmedel, utsläpp kan ge irreversibla skador på vattenresursen, men för en riskbaserad tillsyn behöver tillsyn av vattenskyddsområde vägas mot tillsyn av miljöfarliga verksamheter enligt 9 kap. MB.</p>

7 kap. MB: Naturreservat och nationalpark

Beskrivning
<p>Naturreservat och nationalpark regleras i 7 kap. 2-6 §§ MB. Det fanns 30 nationalparker och 5 242 naturreservat i Sverige vid utgången av år 2020. 4 800 av naturreservaten är statliga och 442 är kommunala (Naturvårdsverket, 2021b). Varje nationalpark och naturreservat är unikt och har därför egna föreskrifter för att bevara naturvärden. Syftet med nationalparken eller naturreservatet avgör vilka begränsningar som gäller. Vilken myndighet som beslutat om skyddet avgör vem som är tillsynsmyndighet; länsstyrelse eller kommun. Försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet över militär verksamhet inom ett skyddat område. Vissa län har särskilt utbildade och förordnade naturvårdsvakter som i viss utsträckning har polisiära befogenheter (enligt 26 kap 23-25 §§ MB). Naturvårdsverket är tillsyns-vägledande myndighet på central nivå och länsstyrelsen tillsynsvägleder på regional nivå. Kommuner kan ta ut avgift för tillsynen men inte länsstyrelserna.</p>
Tillsynens förutsättningar
<p>Tillsynen omfattar efterlevnaden av föreskrifterna samt tillsyn över givna dispenser och tillstånd. I snitt lade länsstyrelserna ner 3 % av den tid som läggs på prövningsärenden inom områdesskydd på uppföljande tillsyn under perioden 2014–2017 (Miljösamverkan Sverige, 2019). För länsstyrelserna är cirka 70 % av tillsynen i nationalparkerna planerad medan det är det motsatta i naturreservaten; cirka 70 % av tillsynen är händelsestyrd. Tillsynen per länsstyrelse är liten, under 2018 i snitt 63 timmar (Miljösamverkan Sverige, u.å.). I naturreservat och nationalparker med stort besöksstryck bedrivs oftare kontinuerlig återkommande tillsyn. Tillsynsbehovet är generellt större i naturreservat där det finns permanent bostäder eller fritidsbosättning. Vad som är tillsyn och vad som är förvaltning eller övervakning kan</p>

vara svårt att skilja i det enskilda ärendet. Effekten av tillsynsåtgärder behöver vägas mot förvaltning och förebyggande åtgärder såsom information, skyltning, gränsmarkering och besökskanaliserande åtgärder.

8 kap. MB: CITES och kommersiella aktiviteter inom artskyddet samt djurparker

Beskrivning
CITES-tillsynen innebär tillsyn av (eg) 338/97 som är EU:s genomförande av CITES-konventionen, vilken reglerar internationell handel med hotade arter. Ungefär 35 500 olika arter av djur och växter omfattas av kraven på intyg eller import- och exporttillstånd för handel med produkter eller levande djur och växter. I artskyddsförordningen regleras tillståndskrav för konservatorer samt för verksamheter som yrkesmässigt eller i förvärvssyfte handlar med levande CITES-listade eller fridlysta djur och växter. Genom att ålen (<i>Anguilla anguilla</i>) sedan 2008 är CITES-listad omfattas ålfiskare som säljer sin fångst levande av kraven på verksamhetstillstånd. I artskyddsförordningen genomförs också EU:s zoo-direktiv med tillståndskrav för djurparker. Naturvårdsverket får meddela föreskrift om avgift för tillsynen, vilket gjorts för zoo-handel och konservatorer. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och Naturvårdsverket tillsynsvägläddande myndighet. En utredning om artskyddsförordningen presenterades i juni 2021 (SOU 2021:51).
Tillsynens förutsättningar
Artskyddsbrott har utretts i regeringsuppdrag som gett förslag bland annat på regeländringar som skulle underlätta tillsynen (Jordbruksverket 2016). CITES-tillsynen gränsar nära till polisens arbete och nationell samordning med polis, tull med flera finns. Regleringen av kommersiella aktiviteter och CITES är komplicerade regelverk för både verksamhetsutövare och tillsynsmyndigheter. Verksamhetsutövare med tillstånd enligt artskyddsförordningen (zoohandlare/växthandlare, ålfiskare, konservatorer och djurparker) ska lämna årlig förteckning till tillsynsmyndigheten över vilka arter som handlats med samt vilket ursprung de har. Verksamheter regleras ofta av flera lagstiftningar. Så har till exempel djurparker tillstånd enligt artskyddsförordningen, djurskydds- och jaktlagstiftningen som alla reglerar hållandet av djur med delvis överlappande tillsyn som följd. Tillsynen kan bidra till att den öppna handeln med djur och växter är legal och inte påverkar bevarandet av arter globalt.

8 kap. MB: Fridlysning

Beskrivning
Alla fåglar som lever vilt i EU samt djur och växter på bilaga 1 och 2 till artskyddsförordningen är fridlysta. Fridlysningen är delvis en del av Sveriges genomförande av fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. De stora hoten mot fridlysta arter är jordbruk/skogsbruk och exploatering (Eide, m.fl., 2020). Eftersom fridlysta arter förekommer överallt i naturen är överträdelser över fridlysningsbestämmelserna svåra att hantera med planerad tillsyn. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och Naturvårdsverket tillsynsvägläddande myndighet. Forsvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet över militär verksamhet. En utredning om artskyddsförordningen presenterades i juni 2021 (SOU 2021:51).
Tillsynens förutsättningar
Tillsynen kan handla om att kontrollera att fridlysningsreglerna upprätthålls samt att kontrollera dispensgivna åtgärder och eventuella kompensationsåtgärder. Den största delen av fridlysningsärendena aktualiseras inom skogsbruket och är då

föremål för Skogsstyrelsens tillsyn enligt 12:6 som har att tillse att en skogsbruksåtgärd inte når upp till tröskeln att dispens krävs. För att underlätta samordning har Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket tagit fram gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket. (Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, 2016).

8 kap. MB: IAS – invasiva främmande arter

Beskrivning
Invasiva arter bedöms vara ett allt större hot mot den biologiska mångfalden. Cirka 10 % av Sveriges naturtyper och cirka 5 % av Sveriges arter hotas av problematiska (invasiva eller inhemska) arter (Naturvårdsverket, 2020b). Regelverket finns i IAS-förordningen (2018:1939) samt i EU-förordning (eu) 1143/2014. Enligt lagstiftningen har fastighetsägare en skyldighet att bekämpa eller hantera förekomst av arter. Både enskilda och verksamheter berörs av förbudet att inneha arter och kravet att utrota exemplar, ytterligare krav ställs på verksamhetsutövare. Tillsynen är till vissa delar avgiftsbelagd. Tillsynsvägledningen delas mellan Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten, länsstyrelsen är tillsynsmyndighet.
Tillsynens förutsättningar
Tillsynsområdet är nytt och skiljer sig från annan naturtillsyn (Naturvårdsverket, 2021c; Havs- och Vattenmyndigheten, 2021b). Lagstiftningen är ny, tillsynsvägledning är under framtagande och tillsynen är ännu liten. Prioritering och planering av tillsyn behöver utgå från att skada på naturvärden och kostnader för bekämpning ökar ju senare i artens etableringsskede en bekämpningsåtgärd genomförs. Tillsynen inom länsstyrelsen kan samordnas med annan tillsyn, t ex. tillsyn av zoo-handel, djurparker, avfall eller i samband med 12:6-samråd. Möjligheter finns att göra rätt från början.

12 kap. MB: Anmälan om samråd enligt 12:6

Beskrivning
En verksamhet eller åtgärd som riskerar att väsentligt ändra naturmiljön, och som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, ska enligt 12 kap. 6 § MB anmälas för samråd hos den myndighet som utövar tillsynen enligt 26 kap. MB. Tillsynsmyndigheter är länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Försvarsinspektören för hälsa och miljö. Samråd enligt 12:6 kan delegeras till kommunal myndighet men det har bara skett i begränsad omfattning. Naturvårdsverket är tillsynsvägledande myndighet.
Tillsynens förutsättningar
12:6-samråd är information och råd riktad till en verksamhetsutövare, som kan vara en enskild, en fastighetsägare eller ett företag. Det är också kontroll av en verksamhetsutövarers egenkontroll avseende hänsynsreglerna i 2 kap. MB. 12:6-samråd ger möjlighet för tillsynsmyndigheten att ingripa med förbud och föreläggande vid åtgärder och aktiviteter som innebär en väsentlig ändring av naturmiljön. 12:6-samråd är mängdärenden för både länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Begreppet "väsentlig ändring" kan vara svår att bedöma för både tillsynsmyndighet och den som utför en åtgärd. Vad som ingår i egenkontrollen jämfört med vad som ingår i myndighets informationsskyldighet kan också vara svårt att bedöma. 12:6-samråd är ett verktyg för tillsynsmyndigheterna att förhindra bortfall av naturvärden i vardagslandskapet. Hantering av 12:6 kan ställa stora krav på en handläggare att göra svåra geovetenskapliga, ekologiska och biologiska bedömningar.

12 kap. MB: Hänsyn till jordbrukets natur- och kulturvärden, 12:8

Beskrivning
<p>I 12 kap. 8-9 §§ MB ges föreskriftsrätt till Jordbruksverket. Föreskriften (SJVFS 2020:2) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket är nyligen reviderad. I föreskriften finns bestämmelser om vilken hänsyn som ska tas till natur- och kulturvärden vid skötsel av jordbruksmark och vad en anmälan om att ta jordbruksmark ur produktion ska innehålla. Föreskriften är en del i uppfyllandet av EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektivet genom att den skyddar livsmiljöer och spridningsvägar för arter. Naturvårdsverket är tillsynsvägledande myndighet. Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen och tillsynen kan delegeras till kommun.</p>
Tillsynens förutsättningar
<p>Föreskrifterna har funnits länge men uppdaterades under 2020. Jordbruksverket följde upp tillsynen för år 2017 genom Naturvårdsverkets tillsynsuppföljning (Naturvårdsverket, 2018). Endast två länsstyrelser hade bedrivit någon tillsyn och slutsatsen är att tillsyn enligt föreskriften bedrivs i mycket begränsad omfattning. Det går därför inte att uttala sig om lagerförelivnaden i landet. Den största utmaningen bedöms vara att få föreskriften känd hos tillsynsmyndigheterna. Till stöd för tillsynen har en vägledning tagits fram (Jordbruksverket, 2020). Ängs- och betesmarker hör till de artrikaste miljöerna i vårt land och har därmed höga natur- och kulturvärden. Tillsynen har möjlighet att bidra till bevarande av grön infrastruktur och biologisk mångfald i odlingslandskapet.</p>

16 kap. MB: Ekologisk kompensation enligt 16:9

Beskrivning
<p>När tillstånd eller dispens enligt miljöbalken meddelas eller upphävs och detta medför intrång i allmänna intressen får krav på kompensation ställas enligt 16 kap. 9 § 3 p. MB. Ekologisk kompensation används för att mildra effekterna av exploatering på biologisk mångfald och ekosystemtjänster och innebär att värden som går förlorade i ett område kompenseras genom att värden tillförs i ett annat område (Centrum för miljö- och klimatvetenskap, 2021). För att en kompensationsåtgärd ska bidra till att uppväga den förväntade skadan från en exploatering måste den medföra naturvårdsnytta i förhållande till ett scenario där ingen kompensation genomförs (Naturvårdsverket, 2020c). Den som har tillsynen över tillståndet eller dispensen där kompensationen ingår är tillsynsmyndighet. Naturvårdsverket är tillsynsvägledande myndighet.</p>
Tillsynens förutsättningar
<p>Tillsynen innebär kontroll att kompensationsåtgärder utförts i enlighet med ställda villkor. Ekologisk kompensation har hittills tillämpats i förhållandevis liten omfattning, vilket innebär att erfarenheterna av att genomföra kompensationsåtgärder fortfarande är begränsade. De erfarenheter som vinnns genom tillsyn av genomförda kompensationsåtgärder utgör en viktig utgångspunkt vid utveckling av arbetssätt och planering av framtida kompensationsprojekt (Naturvårdsverket, 2020c).</p>

Referenser

- Centrum för miljö- och klimatvetenskap. 2021. *Ekologisk kompensation: Effekter av ekologisk kompensation på miljö och ekonomi*. Hämtad 02-07-2021.
<https://www.cec.lu.se/sv/forskning/pagaende-forskningsprojekt/ekologisk-kompensation>
- Eide, W. m.fl. (red.). 2020. *Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU Artdatabanken rapporterar 24. SLU Artdatabanken, Uppsala.
<https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/publikationer/32.-tillstand-och-trender-2020/tillstand-trender.pdf>
- Havs- och Vattenmyndigheten. 2021a. *Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområde*. Rapport 2021:4.
<https://www.havochvatten.se/download/18.26126a9e1777ad8f0582359d/1612880122523/vagledning-om-inrattande-och-forvaltning-av-vattenskyddsomraden.pdf>
- Havs- och Vattenmyndigheten. 2021b. *Stöd för dig som arbetar med främmande arter*. Hämtad 02-07-2021. <https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/frammande-arter/stod-for-dig-som-arbetar-med-frammande-arter.html>
- Jordbruksverket. 2016. *Förstärkta åtgärder mot artskyddsbrott*. Rapport 2016:2.
- Jordbruksverket. 2020. *Vägledning till Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2020:2) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket*.
<http://djur.jordbruksverket.se/download/18.30320573172bedb899589e3c/1606491141986/V%C3%A4gledning%20till%20f%C3%B6reskriften%202020-2%20version%203.1.pdf>
- Miljösamverkan Sverige. 2019a. *Grön utveckling 2017-2019. Prövning och tillsyn inom naturvårdsområdet*. <https://www.miljosamverkansverige.se/wp-content/uploads/rapport-gron-utveckling-2017-2019.pdf>
- Miljösamverkan Sverige. 2019b. *Strategisk naturvårdstillsyn*. Hämtad 18-08-2021.
<https://www.miljosamverkansverige.se/wp-content/uploads/rapport-strategisk-naturvardstillsyn.pdf>
- Miljösamverkan Sverige. 2021a. *Natur*. Hämtad 02-07-2021.
<https://www.miljosamverkansverige.se/natur/>
- Miljösamverkan Sverige. 2021b. *Starkt grön tillsyn – handläggarstöd*. Hämtad 02-07-2021. <https://www.miljosamverkansverige.se/natur/starkt-gron-tillsyn-handlaggarstod/>
- Miljösamverkan Sverige, u.å. Underlag gällande tillsynskampanj biotopskydd, opublicerat. Underlag från enkät gällande genomförande av prövning och tillsyn, opublicerat.

- Naturvårdsverket. 2012. *Biotopskyddsområden. Vägledning om tillämpningen av 7 kapitlet 11 § miljöbalken*. Handbok 2012:1.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-0176-6.pdf?pid=8067>
- Naturvårdsverket. 2018. Uppföljning av kommuners och länsstyrelserns tillsyn enligt miljöbalken. Redovisning till regeringen enligt 1 kap. 28 § miljötillsynsförordningen den 15 april 2018.
<https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/tillsyn/redovisning-tillsyn-2018.pdf>
- Naturvårdsverket. 2020a. *Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Sammanfattning för beslutsfattare (IPBES)*. Rapport 6917.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publ-filer/978-91-620-6917-9.pdf?pid=26197>
- Naturvårdsverket. 2020b. *Sveriges arter och naturtyper i EU:s art-och habitatdirektiv Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018*.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publ-filer/6900/978-91-620-6914-8.pdf?pid=27007>
- Naturvårdsverket, 2021a. *Arbetet med strandskydd*. Hämtad 02-07-2021.
<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Strandskydd/>
- Naturvårdsverket, 2021b. *Antal och areal för naturreservat i Sverige*. Hämtad 02-07-2021. <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/naturreservat-antal-och-areal/>
- Naturvårdsverket, 2021c. *Vägledning om länsstyrelsens arbete mot invasiva främmande landlevande växter*. Hämtad 02-07-2021.
<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Artskydd/invasiva-frammande-arter-vagledning/Vagledning-om-lansstyrelsens-arbete-mot-invasiva-frammande-landlevande-vaxter/>
- Naturvårdsverket. 2020c. *Ekologisk kompensation*. Hämtad 02-07-2021.
<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Samhallsplanering/Ekologisk-kompensation/>
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. 2016. *Gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket*.
<https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/artskydd/riktlinjer-hantering-artskydd-skogsbruket-2016-07-05.pdf>
- SOU 2015:108. *Strandskyddet i praktiken*.
<https://www.regeringen.se/4ae76f/contentassets/5c625320858c4aeb9aa66440da553ad5/strandskyddet-i-praktiken-sou-2015108>

SOU 2020:78. *Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd.*

<https://www.regeringen.se/4aed2a/contentassets/22327a917eac472b9991b8b0bbd4a6f2/tillgangliga-strander--ett-mer-differentierat-strandskydd-sou-202078> :

SOU 2021:51. *Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar.*

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/06/skydd-av-arter---vart-gemensamma-ansvar/>